

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA MUAMMOLI O'QITISH TEXNOLOGIYALARI

Faxriddinova Komila Maxammadjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti

Maktabgacha ta'lim va maxsus pedagogika fakulteti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabalari

kamilafakhriddinova@gmail.com

Yaqubova Dilobar Otabek qizi

yaqubovadilobar4@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida muammoli o'qitish texnologiyalaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari, pedagogik afzalliklari va ta'lim jarayonidagi amaliy imkoniyatlari yoritiladi. Muammoli vaziyat yaratish orqali bolalarda mustaqil fikrlash, ijodiy izlanish, tahliliy qobiliyat va kommunikativ ko'nikmalar shakllanish jarayoni chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, tarbiyachining muammoli ta'limni tashkil etishdagi roli, psixologik yondashuvlar, rivojlantiruvchi muhit elementlari hamda zamonaviy interfaol metodlar bilan integratsiyalashgan muammoli o'qitish modellarining samaradorligi ochib berilgan.

Kalit so'zlar: muammoli o'qitish, maktabgacha ta'lim, pedagogik texnologiya, muammoli vaziyat, ijodiy fikrlash, interfaol metodlar.

Аннотация: В статье рассматриваются теоретико-методические основы использования проблемного обучения в дошкольных образовательных организациях, его педагогические преимущества и практические возможности. Анализируется процесс формирования у детей самостоятельного мышления, творческих способностей, аналитических и коммуникативных навыков через создание проблемных ситуаций. Особое внимание уделяется роли воспитателя, психологическим подходам, развивающей среде, а также эффективности интеграции проблемного обучения с современными интерактивными методами.

Ключевые слова: проблемное обучение, дошкольное образование, педагогическая технология, проблемная ситуация, творческое мышление, интерактивные методы.

Abstract: This article explores the theoretical and methodological foundations of implementing problem-based teaching technologies in preschool educational institutions. It examines the pedagogical advantages and practical opportunities of problem situations in developing children's independent thinking, creativity, analytical ability, and communication skills. The study highlights the educator's role in organizing problem-based learning, relevant psychological approaches, the elements

of a developmental environment, and the effectiveness of integrating problem-based learning with modern interactive methods.

Keywords: problem-based learning, preschool education, pedagogical technology, problem situation, creative thinking, interactive methods.

Maktabgacha ta’lim jarayonida bolalarning intellektual rivojlanishini ta’minlash, ularni mustaqil fikrlashga o’rgatish, hayotiy vaziyatlarga mos ravishda qaror qabul qila olishga tayyorlash bugungi kundagi eng dolzarb pedagogik masalalardan biridir. Shu nuqtai nazardan muammoli o’qitish texnologiyalarining ahamiyati ortib bormoqda. Muammoli o’qitish ta’lim jarayonida bolani tayyor bilim bilan emas, balki mustaqil izlanishga undovchi, javob topish jarayonini o’ziga xos qiziqarli o’yin yoki fikriy mashq sifatida tashkil qiluvchi metodlar majmuasidir. Bu yondashuv bolada kognitiv faollikni kuchaytiradi, uning tafakkurini faollashtiradi va har bir o’quv faoliyatini mazmunan boyitadi. Piaget bolalar fikrlashining faol shakllanishi aynan izlanish va bilishga doimiy ehtiyoj bilan bog’liq ekanini ta’kidlaydi [2, s. 34]. Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik xususiyatlari ularni qiziqtiruvchi, hayotiy vaziyatlar asosida qurilgan, voqea rivojiga ta’sir ko’rsata oladigan ta’lim metodlariga ehtiyoj yuqori ekanini ko’rsatadi. Muammoli vaziyat aynan mana shu ehtiyojni qondiradi. Tarbiyachi tomonidan yaratiladigan muammo bolani fikrlash, solishtirish, tahlil qilish, ehtimoliy yechimlarni mantiqan baholashga undaydi. Vygotskiy “yaqin rivojlanish zonasi” konsepsiyasida bolaning rivoji ko’pincha muammo yechish jarayonida tezlashishini ta’kidlaydi [3, s. 26]. Muammoli vaziyatlarni yaratishda tarbiyachining kasbiy mahorati muhim o’rin tutadi. Ayniqsa, 5–7 yoshli bolalarda tafakkur hali tasviriy va hissiy idrok bilan chambarchas bog’langanligini hisobga olsak, muammoli topshiriqlar shunday shakllantirilishi kerakki, unda vizual, sensor, harakatli faoliyat elementlari yetarli bo’lsin. Zankovning rivojlantiruvchi ta’lim tamoyillariga ko’ra, qiyinchilikning optimal darajada bo’lishi bolani fikrlashga majbur qiladi, biroq uni ortiqcha zo’riqishga olib kelmaydi [4, s. 55]. Maktabgacha ta’lim jarayonida muammoli o’qitish modellari turlicha bo’lishi mumkin. Birinchi model bu — bolalarning kundalik hayotiy vaziyatlaridan kelib chiqqan muammoli topshiriqlardir. Masalan, guruhda o’yinchoqlarni teng taqsimlash, biror vazifa uchun mos vositani tanlash, ortiqcha materiallarni ajratish kabi oddiy ko’rinadigan, ammo fikrlashni talab qiluvchi topshiriqlar bolalarning kognitiv jarayonlarini faollashtiradi. Ushbu model Montessori ta’limida ham uchraydi, unda har bir topshiriq bolani mustaqil fikrlashga yo’naltiradi [5, s. 61]. Ikkinchi model — izlanishga asoslangan muammoli ta’lim. Bu modelda tarbiyachi darhol tayyor javob bermaydi, aksincha yo’naltiruvchi savollar orqali bolani mantiqiy xulosaga olib keladi. Deweyning izlanish falsafasiga ko’ra, bolaning bilimga bo’lgan ehtiyoji real muammolar yechish orqali shakllanadi [1, s. 44]. Uchinchi model — interfaol texnologiyalar bilan integratsiyalashgan muammoli

o‘qitishdir. Zamonaviy maktabgacha ta’lim muassasalarida “aqliy hujum”, “fikrlar zanjiri”, “rol o‘ynash”, “Jigso” kabi metodlar muammoli vaziyat bilan uyg‘unlashtirib qo‘llanilganda bolalarning tafakkuri yanada faollashadi. Interfaol muhitda bolalar bir-birining fikrlarini tinglaydi, o‘z pozitsiyasini himoya qiladi, muqobil yechimlarni topadi. Bu esa kommunikativ kompetensiyalar rivojiga xizmat qiladi.

Shuningdek, muammoli o‘qitish bolalarning ijodiy salohiyatini oshiradi. Guilford ijodiy tafakkur nazariyasida divergent fikrlash aynan erkin izlanish, muammoli vaziyatda javob topish jarayonida namoyon bo‘lishini ta’kidlaydi [7, s. 101]. Maktabgacha yoshdagi bola muammoni bir emas, bir nechta variante yechishga harakat qilganda unda kreativlik ko‘nikmalari shakllanadi. Muammoli o‘qitish jarayonida psixologik barqarorlik ham muhim. Bolaning o‘z kuchiga ishonchi, xatolardan qo‘rqmaslik, muammoni hal qilish jarayonida emotsional qo‘llab-quvvatlash olish imkoniyati rivojlantiruvchi muhit orqali ta’minlanadi. Eriksonning psixososial rivojlanish nazariyasiga ko‘ra, aynan maktabgacha yoshda “tashabbus va aybkorlik” bosqichi kuzatiladi va pedagog bola tashabbusini qo‘llab-quvvatlashi lozim [8, s. 40]. Ushbu qo‘llab-quvvatlash muammoli ta’limni yanada samarali qiladi. Tarbiyachi muammoli o‘qitishda moderator, maslahatchi, yo‘naltiruvchi vazifasini bajaradi. Undan pedagogik kuzatuvchanlik, savollarni to‘g‘ri qo‘yish, bolalarning individual rivojlanish darajasini hisobga olish, jamoaviy o‘yinlar orqali hamkorlikni yo‘lga qo‘ya olish kabi ko‘nikmalar talab etiladi. Muammoli o‘qitishning amaliy natijalari samarali bo‘lishi uchun ta’lim muhitida interfaol vizual materiallar, didaktik vositalar, konstruktiv o‘yinlar va sensor rivojlantiruvchi materiallar yetarli bo‘lishi kerak. Shuningdek, muammoli topshiriqlar bosqichma-bosqich murakkablashtirilgan holda berilishi orqali bolalarning “kognitiv o‘sish spirali” shakllanadi [9, s. 79]. Maqolada ko‘rib chiqilgan barcha yondashuvlar shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha ta’lim muassasalarida muammoli o‘qitish texnologiyalari bolalarning mustaqil fikrlashi, kreativligi, muloqotga kirishuvchanligi va muammoli vaziyatlarda moslashuvchanligini oshirishda samarali pedagogik mexanizmdir. Zamonaviy ta’lim jarayonida bu texnologiyalarni qo‘llash nafaqat bolalar uchun, balki tarbiyachining kasbiy sifatlarini rivojlantirish uchun ham muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Dewey J. How We Think. New York: D.C. Heath, 1933.
2. Piaget J. The Language and Thought of the Child. London: Routledge, 1959.
3. Vygotsky L.S. Mind in Society. Harvard University Press, 1978.
4. Zankov L.V. Razvivaushchee obuchenie. Moskva: Pedagogika, 1975.
5. Montessori M. The Absorbent Mind. New York: Holt, 1967.
6. Bruner J. The Process of Education. Harvard University Press, 1960.
7. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence. New York: McGraw-Hill, 1967.
8. Erikson E. Childhood and Society. New York: Norton, 1963.
9. Shchedrovitsky G. Pedagogicheskaya logika i myshlenie. Moskva: 1985.